

UZASADNIENIE

Projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2021 r. poz. 154) zmierza do wprowadzenia zmian, które zostały dostrzeżone w praktyce stosowania ustawy.

Projektowany przepis art. 1 pkt 1 lit. a zmierza do uzupełnienia trybu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego poprzez określenie kworum wymaganego do dokonania tego wyboru na posiedzeniu zgromadzenia sędziów izby Sądu Najwyższego. W pozostałym zakresie, tak jak dotychczas, do kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego oraz ich wyboru przez zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Proponowana zmiana ma na celu zagwarantowanie możliwości wyboru Prezesa Sądu Najwyższego, co – z uwagi na ustawowe obowiązki i uprawnienia prezesów Sądu Najwyższego – jest istotne dla prawidłowej organizacji prac poszczególnych izb Sądu Najwyższego.

Dodatkowo projektowany przepis art. 1 pkt 1 lit. b, poprzez dodanie do art. 15 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym przepisu § 4, zmierza do wskazania uprawnień sędziego Sądu Najwyższego, któremu Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powierzył wykonywanie obowiązków Prezesa Sądu Najwyższego. Sędzia ten, oprócz zwołania zgromadzenia sędziów izby Sądu Najwyższego w celu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego, będzie wykonywał obowiązki i uprawnienia Prezesa Sądu Najwyższego określone w ustawie. Do powierzenia wykonywania obowiązków Prezesa Sądu Najwyższego znajdzie odpowiednie zastosowanie przepis art. 13a § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym.

Projektowany przepis art. 1 pkt 2 wprowadza zasadę, że w przypadku przedstawienia wniosku o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu, jeżeli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania i zachodzi potrzeba zapewnienia jednolitości orzecznictwa (czyli wniosek nie jest związany z konkretną sprawą rozpatrywaną przez Sąd Najwyższy), do przydziału takiego wniosku oraz wyznaczenia składu orzekającego, jak również do kolejności rozpoznawania wniosku, znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy określone w art. 80 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, z tym że jeżeli

wniosek został przedstawiony przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego albo z wnioskiem o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w pełnym składzie Sądu Najwyższego albo składzie połączonych izb wystąpił Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Rady Dialogu Społecznego, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy i Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców, obowiązki i uprawnienia Prezesa Sądu Najwyższego w zakresie przydziału spraw oraz wyznaczania składu orzekającego i określania kolejności rozpoznania sprawy wykonuje Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

Projektowany przepis art. 1 pkt 3 zmierza do ustanowienia przepisów niezbędnych do formalnego uregulowania sposobu tworzenia, przetwarzania oraz archiwizowania bądź niszczenia akt sądowych w sprawach rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy. Projekt uzupełnia braki dotychczasowej regulacji prawnej. Tak samo bowiem, jak czynią to sądy powszechne, administracyjne i wojskowe, dla spraw przed Sądem Najwyższym konieczne jest założenie i prowadzenie akt, do których składa się m.in. odpis zaskarżonego orzeczenia, skargi kasacyjnej lub innego środka zaskarżenia lub pisma wszczynającego właściwe postępowanie, jak również inne dokumenty wytworzone w sprawie, np. zarządzenia przewodniczącego, zawiadomienia stron lub uczestników postępowania o wyznaczeniu posiedzenia, zwrotne potwierdzenia odbioru pism itp. Należy podkreślić, że akta spraw sądowych przed Sądem Najwyższym są całkowicie odrębne od akt spraw przed sądami powszechnymi i wojskowymi, które przedstawia się wraz ze środkiem zaskarżenia lub innym środkiem prawnym, do którego rozpoznania jest właściwy Sąd Najwyższy, niebędący w rozumieniu Konstytucji i obowiązujących ustaw sądem powszechnym ani wojskowym. Wyłącznym dysponentem tych akt jest Sąd Najwyższy; nie są one ani łączone z aktami spraw przed sądami powszechnymi lub wojskowymi, ani zwracane do tych sądów po rozpoznaniu spraw. Akta te mają specyficzny charakter prawny, do którego przepisy wydane w odniesieniu do sądów powszechnych i wojskowych nie przystają. W aktualnym stanie prawnym sposób postępowania z aktami sądowymi - w braku przepisów szczególnych - wynika jedynie z ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164) oraz wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych, które nie uwzględniają specyfiki funkcjonowania organów władzy sądowniczej. Z uwagi na obecne możliwości i potrzeby techniczne, akta spraw Sądu Najwyższego - inaczej niż akta spraw przed sądami administracyjnymi w rozumieniu art. 12a ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi

(Dz. U. z 2019 r. poz. 2325, z 2020 r. poz. 2299 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 54 i 159) - powinny zachować postać papierową.

W zakresie brzmienia art. 96a § 3 projekt ma na celu wzmocnienie obowiązującej we wszystkich postępowaniach przed Sądem Najwyższym zasady tzw. jawności wewnętrznej, wyrażając wprost prawo stron i uczestników postępowania zarówno do przeglądania akt sądowych, jak i uzyskiwania z nich odpisów, kopii lub wyciągów.

Upoważnienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do wydania rozporządzenia, o którym mowa w projektowanym art. 96a § 6 ustawy, jest uzasadnione samodzielną pozycją ustrojową Sądu Najwyższego, jako że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, będąc najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej, nie kieruje działem administracji rządowej i dlatego stanowienia przezeń norm prawnych w wykonaniu delegacji ustawowej nie można postrzegać jako ingerencji władzy wykonawczej w sprawy niezależnego sądownictwa. Już obecnie ustawa o Sądzie Najwyższym przewiduje dla Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej upoważnienia do wydania rozporządzeń (zob. art. 4, art. 31 § 4, art. 70 § 3 oraz art. 103 § 5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym). Zbieżna z proponowaną delegacją zawarta została np. w art. 12a § 8 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Zmiana zawarta w art. 1 pkt 4 projektu polega uchyleniu przepisu art. 103 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. W obecnym stanie prawnym wynagrodzenie Szefa Kancelarii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Szefa Kancelarii Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Dyscyplinarnej jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe w zakresie dotyczącym sekretarza stanu. Po uchyleniu tego przepisu, wynagrodzenie ww. osób wynikało będzie całościowo z zarządzenia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wydawanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 537), co ma na cel uelastycznienie zasad wynagradzania Szefa Kancelarii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Szefa Kancelarii Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Dyscyplinarnej.

Zmiana zawarta w art. 1 pkt 5 projektu polega na wydłużeniu terminu do wniesienia skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Celem skargi nadzwyczajnej, jako wyjątkowego środka zaskarżenia, jest korygowanie prawomocnych orzeczeń sądowych. Wprowadzając skargę nadzwyczajną

ustawodawca wyraził przekonanie, że wyroki sądowe powinny być sprawiedliwe, wydane na podstawie prawidłowo zrekonstruowanych norm prawnych, a także odpowiadać poprawnie zebranemu i ocenionemu materiałowi dowodowemu. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 3 kwietnia 2019 r. sygn. akt I NSNk 2/19, „skarga nadzwyczajna jest zatem instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji, a jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów.” Przesłanki do wniesienia skargi nadzwyczajnej zawarte zostały przez ustawodawcę w art. 89 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona do Sądu Najwyższego od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, o ile orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, przy czym orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej wyznacza art. 89 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Skargę nadzwyczajną może zatem wnieść Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Co do zasady, skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna - w terminie roku od dnia ich rozpoznania (art. 89 § 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym). Jednakże w przepisach przejściowych ustawy - w przepisie art. 115 § 1 - ustawodawca przewidział możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej od prawomocnych orzeczeń kończących postępowania w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r., a przed wejściem w życie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Skarga nadzwyczajna w takim przypadku może zostać wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich, w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy. Termin ten upływa w dniu 3 kwietnia 2021 r. i zachodzi potrzeba jego

przedłużenia o dwa lata. Wydłużenie terminu na wniesienie skargi nadzwyczajnej w trybie art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym jest uzasadnione stwierdzonymi potrzebami w tym zakresie, w tym ilością i stanem spraw dotyczących wniesienia skargi nadzwyczajnej, rozpatrywanych w szczególności przez Prokuratora Generalnego. Do Prokuratora Generalnego stale napływają również kolejne wnioski w przedmiocie wniesienia skargi nadzwyczajnej do Sądu Najwyższego. Dodatkowa trudność, leżąca zarówno po stronie podmiotów zainteresowanych wniesieniem skargi nadzwyczajnej, jak i podmiotów uprawnionych do jej wniesienia, wiąże się aktualną sytuacją epidemiczną w kraju. Mając na uwadze powyższe, zasadne jest wydłużenie terminu do wniesienia skargi nadzwyczajnej w trybie art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym o dwa lata, tj. do dnia 3 kwietnia 2023 r.

Zmiana zawarta w art. 1 pkt 6 projektu polega z kolei na wydłużeniu pierwszej kadencji ławników Sądu Najwyższego, która ustawowo kończy się w dniu 31 grudnia 2021 r. Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym stanowi w art. 61 § 3, że kadencja ławników Sądu Najwyższego trwa cztery lata kalendarzowe następujące po roku, w którym dokonano wyborów. Funkcja ławnika Sądu Najwyższego wybranego w trakcie kadencji wygasa z upływem kadencji ogółu ławników Sądu Najwyższego. Dodatkowo przepis dostosowujący zawarty w art. 126 § 4 ustawy stanowi, że pierwsza kadencja ławników Sądu Najwyższego rozpoczyna się w dniu złożenia ślubowania przez ławników Sądu Najwyższego i kończy się z dniem 31 grudnia 2021 r. Złożenie ślubowania ławników Sądu Najwyższego pierwszej kadencji nastąpiło z opóźnieniem. Dodatkowo z uwagi na sytuację epidemiczną faktyczny okres orzekania ławników pierwszej kadencji wynosi w przybliżeniu 1,5 roku. Aby wykorzystać potencjał i doświadczenie obecnych ławników Sądu Najwyższego, proponuje się przedłużenie pierwszej kadencji ławników Sądu Najwyższego do dnia 31 grudnia 2022 r. Za omawianą zmianą przemawia również sytuacja epidemiczna.

Zmiana zawarta w art. 1 pkt 7 projektu zmierza do określenia mnożnika służącego do ustalenia wysokości dodatku funkcyjnego przysługującego osobie zajmującej stanowisko Zastępcy Rzecznika Prasowego.

Projektowana ustawa, poprzez wprowadzenie usprawnień w organizacji Sądu Najwyższego oraz przedłużenie terminu na wnoszenie skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, będzie miała pozytywne skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne.

Uchwalenie projektowanej ustawy nie spowoduje dodatkowych kosztów dla budżetu państwa ani budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Materia zawarta w projektowanej ustawie nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projektowana ustawa wejdzie w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem przepisu przedłużającego termin na wnoszenie skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, który wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia, oraz przepisu dotyczącego akt spraw sądowych Sądu Najwyższego, który wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia. Niezwłoczne, czyli z dniem następującym po dniu ogłoszenia, wejście w życie przepisu przedłużającego termin na wnoszenie skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jest uzasadnione biorąc pod uwagę ważny interes państwa, przy czym zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją temu na przeszkodzie. Skarga nadzwyczajna jest bowiem środkiem do przywrócenia elementarnego ładu prawnego zgodnego z zasadą sprawiedliwości społecznej oraz ochrony konstytucyjnych wolności i praw obywateli, co leży również w interesie publicznym. Spełnione są więc przesłanki określone w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461). Jak najszybsze wprowadzenie w życie przepisu przedłużającego termin na wnoszenie skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, ma na celu zachowanie ciągłości uprawnień do wnoszenia tych skarg po dniu 3 kwietnia 2021 r.